

Ружа ЂУК
Историјски институт
Београд

ДУБРОВАЧКА ПОРОДИЦА ЖАРЕТИЋ ПОРЕКЛОМ ИЗ БАРА У СРЕДЊЕМ ВЕКУ

Жаретићи су истакнута породица у Бару током последњих деценија XIII и првих деценија XIV века. О томе речито сведочи повеља краља Милутина издата на Романи Луце у лето 1316. године. Овом повељом краљ Милутин је потврдио породици Жаретић баштинске поседе које су им доделили краљ Урош I и краљица Јелена.¹

О Жаретићима је сачувано мало података, али су ипак одавно познати у историјској литератури.² Из ове породице потиче неколико истакнутих клерика и пословних људи. Њихова делатност може се пратити у Бару, Дубровнику и српским земљама од краја XIII до првих деценија XV века. У овом раду покушаћемо да прикажемо, на основу литературе и дубровачке архивске грађе, чланове породице Жаретић који су из Бара прешли у Дубровник, где су живели и пословали скоро једно столеће.

Један или више чланова властееоске породице Жаретић (de Care, de Zare) преселили су се у Дубровник у другој деценији XIV века. Жаретићи су изгледа врло брзо испунили услове за пријем у дубровачко грађанство, а то су били стална настањеност и поседовање непокретне имовине. Тако је одлуком Малог већа од 17. јуна 1319. године Грубе Жаретић, заједно са својим наследницима, добио дубровачко грађанство.³ Током прве половине XIV века у Дубровнику је боравио и

¹ А. В. Соловјев, *Повеља краља Милутина барској породици Жаретић*, Архив за арбанаску старину, језик етнологију, књига III, Београд 1925, 117 – 125. О времену и месту издавања повеље уп: Г. Томовић, *На Романи Луце*, Историјски часопис XLIV (1997) 89 – 101.

² К. Лиречек, *Историја Срба I*, Београд 1978, 268; *Историја Црне Горе* 2/1, 65 (С. Ђирковић); *Бар, град под Румијом*, Бар 1984, 17 (С. Ђирковић); Д. Динић-Кнежевић, *Миграције становништва из јужнословенских земаља у Дубровник током средњег века*, Нови Сад 1995, 159, 201 – 202; Р. Ђук, *Трговци из зетских градова у Дубровнику и српским земљама у средњем веку*, Средњовјековна историја Црне Горе као поље истраживања, Подгорица 1999, 158 – 159

³ Monumenta Ragusina, Libri reformationes V, ed. J. Gelchich, Zagrabiae 1897, 142.

пословао Скањ Жаретић, вероватно Грубин брат или ближи рођак. Његово главно занимање била је трговина.⁴

Жаретићи су у Дубровнику склапали бракове и орођавали се са члановима дубровачких властеоских породица. Грубе се оженио Уном, кћерком Менче Лампре Менчетића.⁵ У овом браку родило се неколико деце, али по имену су познате само две кћери – Маруша и Славуша⁶

Најистакнутији члан породице Жаретић у Дубровнику био је Грубе, који се годинама бавио трговачким и кредитним пословањем. Трговао је најчешће са једним или двојицом компањона. Пословни партнери били су му Дубровчани – рођак Лампре Менчетић и Ђиво де Соренто,⁷ као и млетачки и фирентински трговци – Франческо, апотекар и Бенчио дел Буоно.⁸ Грубе и његови компањони бавили су се углавном посредничком трговином, а деловали су на веома широком простору – од тргова и рударских места у Србији, преко Дубровника, до италијанских градова. Наиме, из Србије су извозили метале – сребро, гламско сребро и бакар у Јужну Италију и Венецију. Италијанске тканине и другу мануфактурну робу довозили су у Дубровник, а потом слали на продају у Србију.⁹ У кредитним пословима Грубе се јавља као поверилац, дужник, јемац и сведок.¹⁰

⁴ Скањ се помиње у Дубровнику од 1324. до 1348. године. *Historijski arhiv u Dubrovniku* (даље: HAD), *Diversa Cancellariae* 15 fol. 86' (20. I 1348), fol. 145' (18. VIII 1348); А.В. Соловјев, *Повеља краља Милутина барској породици Жаретић*, 123 – 124, нап. 5; Д. Динић-Кнежевић, *Миграције становништва*, 202.

⁵ И. Манкен, *Дубровачки патрицијат у XIV веку*, Београд 1960, 210, 226, нап. 74а и таб. XLVII/2; Д. Динић-Кнежевић, *Миграције становништва*, 201.

⁶ Маруша се удала за Ђива Жуњевића (de Georgio) 1361. године. И. Манкен, *Дубровачки патрицијат*, 327 и таб. XXX/3. Славуша се изгледа удала 1357. године. Према одлуци Великог већа од 6. маја 1357. године, било је одобрено жени Грубе Жаретића да може продати део поседа свога мужа ради удаје кћерке Славуше. *Mon. Rag.* II, 182; И. Манкен, *Дубровачки патрицијат*, 326; Д. Динић-Кнежевић, *Миграције становништва*, 202.

⁷ Крајем двадесетих година XIV века Грубе Жаретић, Лампре Менчетић и Ђиво де Соренто слали су сребро и другу робу у Бриндизиј. Међутим, поменута роба им је била одузета, па је на захтев Добре Менчетића, њиховог прокуратора дубровачка влада одлучила 17. новембра 1329. године да пошаље, ради намирена штете, двојицу посланика краљу Роберту у Бриндизиј. *Mon. Rag.* V, 280; И. Манкен, *Дубровачки патрицијат*, 326.

⁸ Грубе Жаретић, Франческо апотекар и Бенчио дел Буоно послали су 24. јануара 1335. године 80 печу бабра у Венецију. HAD, *Div. Canc.* 12 fol. 133; Р. Ћук, *Србија и Венеција у XIII и XIV веку*, Београд 1986, 108, нап. 64.

⁹ Почетком четврте деценије XIV века краљ Душан је одузео неке тканине дубровачким и млетачким трговцима, међу којима је био и Грубе Жаретић. Сви покушаји поменутих трговаца да намире дуг за одузете тканине изгледа нису успели. HAD, *Div. Canc.* 10 fol. 131' (27. I 1334); *Div. Canc.* 13 fol. 96' (10. VI 1342); *Acta et diplomata res Albaniae aetatis illustrantia I*, ed. L. Thallóczy, C. Jireček, et E. Sufflay, Vindobonae 1913, 765; И. Манкен, *Дубровачки патрицијат*, 442, 326; Р. Ћук, *Србија и Венеција*, 70.

¹⁰ HAD, *Aptagi* 2 fol. 128 (30. XI 1342); А.В. Соловјев, *Повеља краља Милутина барској породици Жаретић*, 124 – 125 нап. 5.

Поред Грубиног економског успона растао је и његов друштвени углед. Познато је да је краљ Душан уступио 1333. године Дубровчанима Пелешац, Стон и Приморје од Стона до дубровачке границе за 8.000 перпера и годишњи данак од 500 перпера. После тога Дубровчани су приступили 1336. године подели новостечених поседа. Приликом ове поделе највећи део земље припао је властели, док је само девет грађанских породица добило земљу. Међу овим последњим налазио се и Грубе Жаретић, а додељено му је пола дела (*media pars*) земље.¹¹ Грубе је обављао и неке дужности које му је поверавала дубровачка влада. Тако је од септембра 1348. године био, заједно са Ђивом Жуњевићем (*de Georgio*), закупца царине на вино (*gabella vini*), а закуп за годину дана износио је 2.500 перпера.¹²

Успешна пословна каријера Грубе Жаретића прекинута је изненада 1357. године, када се разболео од куге и потом окончао живот.¹³ У свом готово три деценије дугом пословању Грубе је свакако стекао знатан капитал, који је улагао у покретна и непокретна добра. Зна се да је имао некретнине у Дубровнику и његовој околини. Један део земљишних поседа продала је Уна, Грубина жена за мираз кћерке Славуше.¹⁴ Грубе је поседовао бар једну кућу у Дубровнику. Пошто се бавио извозом и увозом робе, имао је, заједно са својим пословним партнерима – Франческом, апотекаром и Бенчиом дел Буоном, неколико већих и мањих бродова.¹⁵

О Грубиним мушким потомцима нема, нажалост, поузданих података. Марин Жаретић и сер Петар Жаретић из Бара помињу се у Дубровнику осамдесетих година XIV века,¹⁶ а можда су били Грубини синови. Последњи познати члан породице Жаретић у Дубровнику био је дон Андрија, барски и дубровачки кано-

¹¹ Тада је одређено да се Стонски рат подели на 300 делова. Међутим, 1336. године подељено је само 150 делова, а од тога су 143 дела припала властели, а седам делова пучанима, односно девет познатих грађанских породица добило је земљу. Ј. Луčić, *Najstarija zemljišna knjiga u Hrvatskoj – dubrovački zemljišnik diobe zemlje u Stonu i Pelješcu iz god. 1336*, *Anal. JAZU XVIII* (1980) 61 – 64, 78. Површина земљишта у једном делу на Пелешцу кретала се од 1,85 до 2,5 ха. М. Благојевић, *Земљорадња у средњовековној Србији*, Београд 1973, 244.

¹² *Mon. Rag.* II, 40 – 41 (28. IX 1348); И. Манкен, *Дубровачки патрицијат*, 209 – 210, 326; Д. Динић-Кнежевић, *Миграције становништва*, 202.

¹³ Грубин тестамент регистрован је у књизи тестамената Дубровчана који су умрли од епидемије куге 1348, 1357, и 1363. године. *HAD, Testamenta Vlagog djela I fol. 320 – 324* (1357). Тестамент Грубе Жаретића читала сам пре двадесетак година и забележила само основне податке. Сада ми, нажалост, није више доступан.

¹⁴ Уп. нап. 6.

¹⁵ Грубе Жаретић и Франческо, апотекар продали су 10. јануара 1326. две барке Богоју Радидрагу за 60 перпера. *HAD, Diversa Notariae* 5 fol. 103. Бенчио дел Буоно, Франческо, апотекар и Грубе Жаретић имали су средином 1341. године кондуру која се звала „S. Georgios“, а била је вредна 931 перпер и 3 гроша. I. Воје, *Bencio del Buono*, *Историјски часопис XVIII* (1971) 197.

¹⁶ *Marinus de Zare de Antibarо* обавезао се 6. јануара 1382. године Андрији Валеу из Дубровника да ће вратити дуг од 100 перпера у року од две године. *HAD, Debita Notariae* 9 fol. 100. *Ser Petrus de Care de Antibarо* забележен је у Дубровнику 26. маја 1388. године. *Div. Sanc.* 27 fol. 118; Д. Динић-Кнежевић, *Миграције становништва*, 202.

ник, који је могао бити Грубин унук или ближи рођак. Он се јавља у Дубровнику неколико пута током прве две деценије XV века.¹⁷ У јануару и априлу 1420. године водио је судске спорове око штета које су му нанели неки људи у два винограда у селу Челопек у Жупи.¹⁸ Следеће године дон Андрија је постао опат бенедиктинског манастира на острву Мљету. Свој тестамент саставио је 30. децембра 1421. године у Дубровнику, а убрзо је умро.¹⁹

Дон Андрија Жаретић је поседовао многа непокретна добра у Дубровнику и Бару. Судећи по одредбама тестамена, дон Андрија није имао директне потомке, па је своја добра наменио пријатељу, рођаку и црквама у Дубровнику и Бару. Већи део имовине – две куће у Дубровнику и једну кућу у Бару са вртом, капелом, наранцама и земљиштем око Бара завештао је свом повериоцу Ивану Пиковићу (*ser Zuan de Pichicho de Antivari*),²⁰ познатом дубровачком трговцу пореклом из Бара, који је годинама пословао у Сребреници.²¹ Осим тога, земљиште око Бара оставио је свом рођаку Марину, сину сер Андрије Жаретића. Такође је даривао цркве Св. Марије и Св. Стефана у Дубровнику и цркве Св. Ђорђа и Св. Петра у Бару.²²

Поменута добра у Дубровнику и Бару највероватније су стекли дон Андријини преци. Део добара у Дубровнику потицао је свакако од Грубе Жаретића, а бар неки земљишни поседи у околини Бара припадали су баштинским поседима добијеним још у време српских владара.

Властеоска породица Жаретић припада познатим појединцима и породицама из Бара, који су, у потрази за уносним пословима и богатством, дошли у Дубровник током XIV века. Три генерације породице Жаретић могу се пратити у Дубровнику у временском распону од око сто година. Грубе, родоначелник породице Жаретић у Дубровнику, био је успешан трговац и угледни грађанин, који је веома брзо урастао у привреду и друштво града под Срђем. Међутим, Грубини потомци нису, изгледа, наставили његову делатност. Један од њих, дон Андрија, продужио је породичну традицију и постао је свештеник.

¹⁷ Дон Андрија Жаретић (*de Zare*) из Бара измирио је 7. јануара 1405. године епитропима тестамена Мартинусија Барабића дуг у износу од 100 дуката у име Домка Трипова из Бара, иначе дубровачког грађанина. *NAD, Div. Capc. 35 fol. 139*.

¹⁸ Д. Динић-Кнежевић, *Миграције становништва*, 139.

¹⁹ Тестамент дон Андрије Жаретића регистрован је у дубровачкој канцеларији 12. јануара 1422. године. За извршиоце тестамена одредио је госпођу Мару, жену Ђиве Бунића, Андрију, њеног сина, Матка Градића и дон Ивана из Бара. А.В.Соловјев, *Повеља краља Милутина барској породици Жаретић*, 125, нап. 1, 2.

²⁰ А.В.Соловјев, *Повеља краља Милутина барској породици Жаретић*, 125.

²¹ Иван Пиковић боравио је и пословао у Сребреници а поверемено и у Зворнику од 1417. до 1436. године. А. Веселиновић, *Дубровачко Мало веће о Србији (1415 - 1460)*, Београд 1997, 27, 28, 56, 58,59, 126,139, 144, 182, 201 – 203, 223, 226, 310, 311, 357, 367, 364 – 365, 370. Д. Ковачевић-Којић, *Градска насеља средњовековне босанске државе*, Сарајево 1978, 233; С. Ћирковић, *Дубровчани као предузетници у рударству Србије и Босне*, Работници, војници, духовници, Друштва средњовековног Балкана, Београд 1997, 119, 131.

²² А. В. Соловјев, *Повеља краља Милутина барској породици Жаретић*, 125.

Ruža ČUK

THE ŽARETIĆ FAMILY OF DUBROVNIK COMING
FROM BAR IN THE MIDDLE AGES

Summary

Based on the literature and archival materials of Dubrovnik, the author portrays the members of the Žaretić family, who came to Dubrovnik from Bar in the second decade of the 14th century. The author studies three generations of the Žaretić family in the time period of about a hundred years. Grube, the originator of the family, was a successful merchant and respected citizen, who very quickly became part of the business and social life of the town under Mt. Srđ. However, his descendants apparently did not follow in his footsteps. One of them, though, Father Andrija, carried on the family tradition and became a priest.